

Crimeea, un ținut european care a captat atenția contemporanilor mereu, din antichitate și până în zilele noastre, dar supus unui interes deosebit în ultimul deceniu când a fost subiectul unor acțiuni militare și politice.

Anexarea Crimeii de către Rusia în martie 2014 a mărit semnificativ amprenta strategică a Rusiei în regiunea Mării Negre. Crimeea se află acum în centrul dispozitivului militar pontico-caucazian al Rusiei, „Bastionul Strategic Sudic”, conceput atât pentru a stopa extinderea influenței occidentale, cât și pentru a reînnoi influența rusă în Marea Neagră.¹

Tocmai această atenție evidentă a dus la apariția unor teorii ale conspirației, teze istorice aflate la marginea realității și construcții politice capabile să reinventeze istoria acestei peninsule.

Acest interes aparte a apărut odată cu anul 2014, când Crimeea a fost anexată de Federația Rusă, apărând totodată o nouă dată, anul 1954.

Politica rusă în Crimeea este sursa a două evenimente majore din istoria poporului tătar. Primul este exilul în masă al tătarilor din Crimeea. Peninsula a devenit predominant slavă ca și compoziție și rămâne așa și astăzi.

Tătarii reprezintă în prezent 12% din populație, adică aproximativ 300.000 de indivizi. A doua consecință privește naționalismul tătar care a apărut în această perioadă.

Reacționând la ocuparea pământului lor, intelectualii tătari au fost influențați și de efervescența ideilor care au zguduit Europa, Balcanii și Imperiile.

Aceasta a fost perioada trezirii popoarelor la aspirațiile naționaliste și reformiste. Multietnic și centralizat, Imperiul Rus a întâmpinat prima opoziție față de politica sa de rusificare a grupurilor sale etnice neslave.²

Subiectul major al acestui articol este prezentarea primului eveniment din istoria dramatică a poporului tătar. Dincolo de valorile strategice geografice și militare evidente, este greu de explicat semnificația Crimeei pentru imaginația rusă și conștiința națională de sine cuiva care nu

*Școala Militară de Maiștri Militari a Forțelor Navale „Amiral Ion Murgescu”.

¹Igor Delanoë, “La Crimée, un bastion stratégique sur le flanc méridional de la Russie”, în *note*, n°14/2014, 19 novembre 2014, p. 1, <https://www.files.ethz.ch/isn/187342/201414.pdf>, accesat la 14 ianuarie 2024.

²MarieDeverre, *LesTatars de Crimée: De l'exil au retournational*, dissertation (2013), UNIVERSITE DE GRENOBLE, Institut d'EtudesPolitiques de Grenoble, p. 30, <https://dumas.ccsd.cnrs.fr/dumas-00938350v1/document>, accesat la 22 iunie 2024.

este familiarizat cu detaliile complexe ale istoriei peninsulei. Prin urmare, o scurtă introducere istorică pare necesară pentru a înțelege simbolistic Crimeea pentru Rusia.

„Pe peninsula a trecut [Imperiul] bizantin mantaua creștinismului ortodox Rusiei... când în anticul oraș colonial grecesc Hersonesos, împăratul bizantin l-a botezat pe prințul Vladimir al Rusiei Kievene” - prin urmare, în 867, Rusia a devenit o națiune creștină. Peninsula Crimeea a devenit oficial parte a Imperiului Rus în 1783, la ordinul Ecaterinei cea Mare (1762-1796), când armata imperială rusă a învins în cele din urmă forțele în scădere ale Hanatului Crimeii - un stat care se afla nominal sub controlul Imperiului Otoman.

De atunci, porturile maritime ale Crimeii au devenit casa flotei ruse de la Marea Neagră iar peninsula a fost imediat considerată avangardul strategic important al Marinei Ruse.

Peninsula a fost, de asemenea, locul războiului Crimeii din 1853, în care Imperiul Rus a luptat împotriva Marii Britanii, Franței și Imperiului Otoman.

Autorul celebrului *Război și Pace*, Lev Tolstoi, a luptat și el în Războiul Crimeii și a publicat ulterior mai multe relatări despre experiența sa în băătălii. Un romancier rus de renume mondial, Anton Cehov, autorul cărților „Cele trei surori” și „Livada de cireși”, a trăit și a compus cărțile și piesele sale strălucite în Crimeea. Casa lui Cehov a devenit „un magnet pentru alți scriitori ruși ai vremii sale - Ivan Bunin, Maksim Gorki, Alexander Kuprin - și pentru muzicieni precum Serghei Rahmaninov și marele cântăreț Fiodor Șaliapin”.

Mai mult, Sevastopolul, principalul port al Marinei Ruse de la Marea Neagră, a intrat în imaginația rusă ca legendarul „Oraș al Eroilor” după ce a rezistat asediului neobosit al armatei naziste germane și apărării eroice a orașului de către soldații sovietici în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Pe scurt, locul originilor și identității creștine a Rusiei, țara gloriei și tragediilor militare rusești, un centru de întinerire culturală - Crimeea ocupă un loc special în inima și sufletul enigmatic al Rusiei.

Crimeea, sau Republica Autonomă Crimeea, a devenit parte a Ucrainei în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Jurisdicția și autoritatea asupra teritoriului au fost transferate Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene în 1954, la inițiativa lui Nikita Hrușciov, care pe atunci deținea funcția de prim-secretar al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

La acea vreme, era un eveniment nesemnificativ, deoarece chiar și gândul unei eventuale implozii a Uniunii Sovietice era de neconceput. Hrușciov, care era el însuși ucrainean, nu și-a explicat niciodată decizia de a atașa peninsula teritoriului Ucrainei; nici memorandumurile oficiale ale

Partidului Comunist. Astăzi, există multe teorii despre motivul pentru care Hrușciov a considerat necesar să transfere controlul asupra Crimeei către Ucraina.³

Linia ferată Moscova-Sevastopol, construită în 1875, a jucat un rol important în construcția unei flote ruse la Sevastopol: în 1871, după înfrângerea francezilor în Războiul franco-prusac, Imperiul Rus și-a recăpătat dreptul de a deține o flotă militară în Marea Neagră. Însă linia de cale ferată era importantă în primul rând din punct de vedere economic și cultural.

În ceea ce privea economia, linia de cale ferată contribuia la comerțul regional și la dezvoltarea Ucrainei de est și sud; din punct de vedere cultural, făcea legătura între îndepărtata Crimeea și centrul Imperiului, ceea ce în trecut fusese de neînchipuit, iar astfel se promova colonizarea culturală rusă a peninsulei.

Până la sfârșitul secolului al XIX-lea, Ialta, la început un mic sat pescăresc la Marea Neagră, a devenit capitala Imperiului pe perioada verii.

Țarul și familia sa au construit vile somptuoase la malul mării în Crimeea și au susținut ridicarea de biserici și mănăstiri ortodoxe în regiune. În plus, țarul și familia imperială, nenumărați curteni, oficiali de rang mediu și înalt și, nu în ultimul rând, scriitori și artiști își petreceau lunile de vară în Crimeea.

Anton Cehov, care avea o casă modestă la Ialta, a descris experiențele trăite de turiștii ruși care își petreceau vacanțele în această stațiune din Crimeea în nuvela *Doamna cu câțelul*.⁴

Trecând în revistă istoria foarte complexă a teritoriilor din Crimeea contemporană și sudul Ucrainei, putem începe de la coloniile grecești antice și continua cu Rusia Kieveană, cumanii, mongolo-tătarii, turcii otomani, lituanienii, polonezii, rușiiși, în cele din urmă, sovieticii până în 1991.

Harta nr. 1 Diferite denumiri istorice ale localităților din Crimeea⁵

³ Sergey Salushev, „Annexation of Crimea: Causes, Analysis & Global Implications”, în *Global Societies Journal*, Volume 2, 2014, p. 38, https://gsj.global.ucsb.edu/sites/secure.lsit.ucsb.edu.gisp.d7_gs-2/files/sitefiles/Salushev.pdf, accesat la 7 octombrie 2024.

⁴ Serhii Plokhy, *Porțile Europei: O istorie a Ucrainei*, Editura Trei, București, 2018, p. 208

⁵ Kerstin S. Jobst, *A History of Crimea: From Antiquity to the Present*, Bloomsbury Academic, London•New York•Oxford•New Delhi•Sydney, 2025, p. XII.

Mai la nord, regiunile de stepă erau deschise popoarelor nomade, în timp ce, începând cu secolul al VI-lea î.Hr., au fost fondate colonii grecești pe coasta Crimeii: Theodosia în sud-est, apoi Chersones (sau Cherson) în sud-vest. Între secolele al III-lea și al I-lea î.Hr., regiunea a intrat sub controlul regatului elenistic al Pontului și apoi sub protectorat roman. Sudul peninsulei a rămas greco-roman mult timp, apoi a intrat sub control bizantin în secolul al VI-lea. Relațiile dintre puterile greco-romane și apoi bizantine și diversele popoare nomade care, până în secolul al XII-lea, s-au succedat în restul peninsulei, au fost complexe, marcate de alianțe și conflicte. După cucerirea Constantinopolului de către cruciați în 1204, sudul Crimeii a fost dependent de Imperiul Trapezuntului până când a fost cucerit de mongoli în 1238-1239. Hoarda de Aur, un stat născut din divizarea Imperiului Mongol, domina acum un vast teritoriu în Europa de Est, inclusiv Crimeea. Dominația mongolă, însă, nu a împiedicat înființarea de colonii venețiene și genoveze în secolul al XIII-lea în sudul peninsulei. Cel mai târziu la începutul anilor 1280, genovezii s-au stabilit în masă în Kapha/Theodosia, unde și-au transformat punctul comercial „Caffa”. Primele surse despre prezența și numirea unui „consul”, Alberto Spinola, datează din 1282-1285. Cam în aceeași perioadă, venețienii s-au stabilit în Sougdaia (Soudak), pe care au redenumit-o Soldaia. Consulul lor este consemnat acolo în 1287.⁶ În Crimeea, slăbirea Hoardei a fost în beneficiul genovezilor. Până în 1357, aceștia cuceriseră Cembalo (anticul Symbolon, actuala Balaklava), la sud de Cherson. În 1365, consulul Bartolomeo di Jacopo a capturat

⁶Iaroslav Lebedynsky, *La Crimée, Des taures aux Tatars*, L'Harmattan, Paris, 2014, pp. 70-71.

Soldaia/Sudak.⁷În 1380, liderul mongol Mamai, învins în bătălia de la Kulikovo, lângă Don, de Marele Prinț al Moscovei, Dmitri, și la scurt timp după aceea de Tokhtamysh, hanul Hoardei Albe, a fost asasinat de negustorii genovezi în Crimeea, unde se refugiase. Fragmentarea Hoardei de Aur, slăbită de conflicte interne, părea, așadar, inevitabilă, iar în secolul al XV-lea, pe teritoriul său au fost create trei state care își revendicau independența și erau conduse de prinți GenghisKhanizi: hanatele Crimeei (1428-1430), Kazan (1438) și Astrahan (1466).⁸

Hanatul Crimeii, a cărui putere era exercitată asupra hoardelor nomade de la nord și est de Marea Neagră, controla partea de nord a peninsulei. La sud, genovezii și-au menținut poziția plătind tribut tătarilor. Cu toate acestea, în 1475, turcii otomani, care conduceau Constantinopolul din 1453, au debarcat în Crimeea, au distrus coloniile genoveze, punând astfel capăt la două secole de prezență italiană în Crimeea și au plasat hanatul sub protectoratul lor. Cât despre Hoarda de Aur, acum doar o umbră a ceea ce era odinioară, aceasta a dispărut în 1502, când tătarii crimeeni au capturat și distrus Sarai, capitala sa. Hanatul Crimeii avea acum doi vecini puternici: Imperiul Otoman, care cu siguranță îl proteja, dar se amesteca în treburile sale interne și căruia tătarii erau obligați să ofere asistență militară. De asemenea, sultanul a fost cel care a acordat învestitura hanilor, care aveau să încerce de mai multe ori să se elibereze de această tutelă; și Moscovia, cu care Hanatul Crimeii disputa fostele teritorii ale Hoardei de Aur. Hanatele Kazanului și Astrahanului au fost în cele din urmă cucerite de țarul Ivan al IV-lea cel Groaznic în 1552 și 1556, iar în ciuda unui raid devastator condus de hanul Crimeii împotriva Moscovei în 1571, Volga a rămas definitiv în mâinile rusești.

Tătarii crimeeni erau totuși formidabili în stepile ucrainene, unde se ciocneau cu cazacii de la granițele poloneze și rusești: în 1637, cazacii de pe Don au ocupat fortăreața otomană Azov, lângă gura Donului, pe care tătarii au recucerit-o în 1641 în numele sultanului. Cât despre cazacii zaporojeni, stabiliți de-a lungul Niprului, aceștia au condus singuri raiduri împotriva tătarilor și otomanilor. Deși Uniunea Polono-Lituaniană dorea să-i controleze pe cazacii zaporojeni pentru a evita războiul cu otomanii, aceasta le-a cerut totuși ajutorul: în 1621, la Hotin, cazacii au contribuit la victoria poloneză împotriva tătarilor și otomanilor. Adesea dușmani ai tătarilor, cazacii zaporojeni nu au ezitat totuși să-și schimbe alianțele. Când, conduși de Bogdan Hmelnițki, au declanșat o revoltă anti-poloneză masivă în 1648,

⁷*Ibidem*, p. 74.

⁸Korine, Amacher, "La Crimée", în *Histoire partagée, mémoires divisées: Ukraine, Russie, Pologne*, Amacher, K., Aunoble, E., Portnov, A. (Ed.), Lausanne, Éditions Antipodes, 2021. pp. 67–68, <https://archive-ouverte.unige.ch/unige:181526>, accesat la 14 septembrie 2024.

datorită alianței lor cu tătarii au obținut inițial succese semnificative. Dar această alianță era fragilă, iar în 1654, Hmelnițki s-a plasat în cele din urmă sub protecția Moscoviei. După un război lung în care au fost implicați ruși, polonezi, tătari și otomani, Ucraina a fost „împărțită” în 1667 la Andrusovo: malul drept al Niprului către Polono-Lituania, malul stâng către Moscovia.

Aceste evenimente au fost cruciale pentru tătarii crimeeni. Într-adevăr, Moscovia, care deținea garnizoane nu departe de granițele Hanatului, râvnea țărmurile Mării Negre. Presiunea rusească nu avea să înceteze niciodată. În pace cu Polonia, Moscovia s-a alăturat coaliției europene împotriva Imperiului Otoman, iar în 1687, rușii au invadat pentru scurt timp Hanatul cu sprijinul cazacilor zaporojeni. Slăbirea Sublimei Porți, consecință a înfrângerilor sale împotriva coaliției europene (Tratatele de la Karlowitz în 1699 și Constantinopol în 1700), a semnalat-o și pe cea a Hanatului Crimeii, confruntat cu puterea crescândă a Moscoviei. În timp ce protectoratul otoman a fost confirmat după războiul austro-ruso-turc din 1736-1739, rușii au ocupat Crimeea în timpul războiului ruso-turc din 1768-1774 și au impus independența hanatului Imperiului Otoman. Această independență a marcat în realitate doar trecerea de la un protectorat la altul: în 1778, Ecaterina a II-a a deportat aproximativ 31.000 de greci și armeni din Crimeea. Această decizie, surprinzătoare la prima vedere, a slăbit hanatul, în cadrul căruia grecii și armenii jucau un rol economic central. Mai mult, a permis popularea teritoriilor câștigate în urma războiului ruso-turc: coloniștii greci au fondat orașul Mariupol, în timp ce armenii s-au stabilit lângă Rostov, pe Don. La scurt timp după aceea, în 1783, încălcând clauzele Tratatului de la Küçük Kaynarci(1774) semnat cu Imperiul Otoman, Rusia a anexat oficial Crimeea. Dorința Rusiei de a obține acces la fertilele pământuri din sud și la Marea Neagră a fost împlinită, iar destinul peninsulei a fost schimbat definitiv.⁹

Începând cu tratatul de la Karlowitz (1699) și cucerirea Azovului de către Petru cel Mare (1693), poziția hanatului Crimeii ca entitate politică autonomă ajunge la final. Formalizând oficial victoria rusească în urma războiului cu Poarta, între 1768-1774, tratatul de la Küçük Kaynarci este văzut ca fiind momentul ce inaugurează începutul oficial al decăderii otomane. Acum Rusia dobândește o serie de avantaje teritoriale și geopolitice, în dauna imperiului otoman: ocuparea regiunii Yedisan, în nordul Mării Negre, unde porturile de aici permit, pentru prima dată, un acces imediat și rapid al Rusiei la Marea Neagră; fostul hanat al Crimeii,

⁹*Ibidem*, pp. 68-70.

până atunci vasal al Porții, este proclamat independent iar apoi anexat imperiului rusesc în anul 1783.¹⁰

În primele trei decenii ale secolului al XVIII-lea, s-au perindat 11 hani, care s-au dovedit incapabili de o conducere eficientă atât pe plan intern cât și extern, totul plecând de la faptul că sultanii otomani îi revocau destul de des la cererea clanurilor nobiliare.

Încă de la începutul Hanatului, cel mai mare dintre clanurile tătare a fost Șirin. Acesta controla tot pământul din partea de est a peninsulei Crimeea care nu se afla sub administrație otomană: la nord și la est de Kafa și de-a lungul Mării Azov. Celelalte clanuri și-au schimbat pozițiile în ierarhia importanței relative din secolul al XV-lea până în secolul al XVIII-lea. În secolul al XV-lea, după Șirin au stat Argin și Barin, în timp ce în secolul al XVIII-lea clanurile de top, după Șirin, au fost Mansur, Barin și Sicivüt. Ținuturile Mansur includeau Orkapisi și întregul gât al peninsulei. Barin și Argin au împărțit partea centrală învecinată cu Karasu Bazar. Din peninsula Crimeea non-otomană, clanurile controlau aproximativ 50% din pământ.¹¹ La începutul anului 1772 se puneau bazele reconstrucției unui nou stat crimean sub conducerea dinastiei girayde și protecția Rusiei. În noiembrie 1772, Rusia și hanul Sahib Giray semnează tratatul de la Karasu Bazar, în orașul clanului Șirin. Semnatarii acestui tratat au fost locotenentul Scherbinin din parte țarinei, hanul Sahib Giray, beyi Șirin și Mansur din partea Karaçibeyș și sub conducerea lui Can Mambet Bey, reprezentanți ai fiecărei hoarde de Nogay care acceptaseră protecția rusească. Tratatul a stabilit o „alianță și prietenie veșnică” între noul stat Crimean și Imperiul Rus. Se acorda întreaga putere administrativă hanului, care urma să fie ales „conform tradiției, fără ingerința otomanilor sau rușilor”. Autoritatea hanului urma să se întindă asupra întregului popor Crimean, inclusiv nogaii, cerchezii și abazii din Caucaz. Rusia nu va cere niciodată participarea crimeenilor în vreun război, iar la rândul lor, crimeenii nu vor mai ataca Rusia. Țarina promisese în numele ei și al tuturor succesorilor săi să protejeze noul stat. Garnizoanele rusești vor fi menținute, totuși, la Yenikale, Kerci și Kilburun, ca o eventuală siguranță împotriva represaliilor otomane. Se pare că singura concesie făcută turcilor a fost cedarea Cafei. Întreaga măsură a independenței țării nu putea fi, însă, realizată fără ca otomanii să ratifice tratatul.¹²

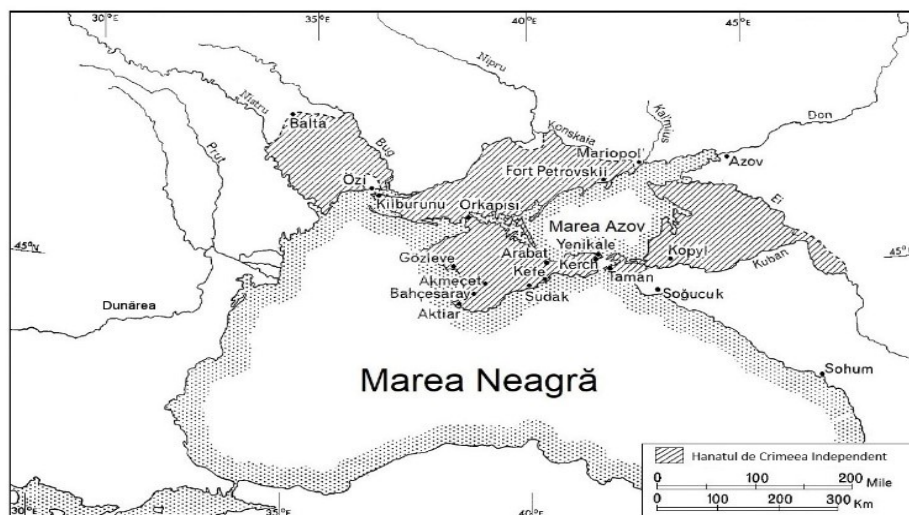
¹⁰Sergean Osman, „Sfârșitul Hanatului Crimeii, de la KüçükKaynarci la anexarea rusească: politici reformiste tardive, disoluția ordinii etatiste și expansionismul țarist”, în Tasin Gemil, Nagy Pienaru (coord.), *Moștenirea istorică a tătarilor II*, Editura Academiei Române, București, 2012, p. 775.

¹¹ Alan W. Fisher, *The Russian Annexation of the Crimea 1772–1783*, Cambridge University Press, 1970, p. 10.

¹²Sergean Osman, *op. cit.*, p. 776.

Moartea împărătesei Maria Tereza, în noiembrie 1780, l-a eliberat pe Iosif de constrângerile impuse de mama sa și, până în iunie 1781, s-a ajuns la un acord cu Rusia pentru a coopera în caz de război cu Turcia. Acest acord - care a rămas secret până în iunie 1783 - a întărit considerabil puterea Ecaterinei, când a început să-și planifice următoarea achiziție, și anume anexarea peninsulei Crimeea. Era important să se realizeze această schimbare majoră în echilibrul puterii în timp ce Franța și Marea Britanie erau încă la război unul împotriva celuilalt și, prin urmare, incapabili, sau nu doreau să se amestece. Ecaterina și Iosif al II-lea fuseseră invitați să acționeze ca mediatori între puterile beligerante, Franța și Spania, pe de o parte, și Marea Britanie, pe de altă parte. Dar nimeni nu a luat în serios această mediere, iar Ecaterina și-a făcut planurile în toamna anului 1782; în aprilie 1783 Potemkin a primit ordin să mărsăluiească în peninsula Crimeea. Până în iulie, ocupația rusă fusese finalizată.¹³

Harta nr. 2 Hanatul de Crimeea Independent (1774-1783)¹⁴

Anexarea Hanatului Crimeii a fost o achiziție majoră pentru Rusia. Aceasta includea nu doar peninsula în sine, ci și un vast hinterland care lega acum fâșia de teritoriu dobândită în 1774 între râul Don și Kuban, drept urmare Marea Azov a devenit un lac rusesc. În timp ce teritoriile cazacilor fuseseră foarte puțin populate și nu existau orașe, în Crimeea, acum redenumită provincia Tauridă (datorită asocierilor sale cu Grecia clasică - se presupunea că este locul unde se refugiase Ifigenia, fiica lui

¹³ Isabel De Madariaga, *Catherine the Great: a short history*, Yale University Press, New Haven and London, 1990, pp. 84-85.

¹⁴ Alan W. Fisher, *The Russian Annexation of the Crimea 1772-1783*, Cambridge University Press, 1970, p. 160.

Agamemnon), existau mai multe centre urbane vechi bine stabilite, precum și magnificul Golf Akhtiar, unde a fost în curând stabilită marea bază navală din Sebastopol. În momentul anexării rusești, exista mult teren vacant în Crimeea, deoarece un număr foarte mare de creștinii crimeeni emigraseră în Rusia în 1778, în timp ce tătarii musulmani, estimați între 150.000 și 300.000, emigraseră pe teritoriul turc în anii dintre tratatul de la Küçük Kaynarca din 1774 și anexarea rusească din 1783.¹⁵

De la prăbușirea Imperiului Rus, cele două revoluții din 1917 și sfârșitul Războiului Civil Rus, numele oficial și statutul juridic al peninsulei s-au schimbat de multe ori. Bolșevicii ruși au lansat o inițiativă de a înlocui numele imperiale oficiale anterioare ale provinciilor și orașelor cu altele noi. Ca expresie a noii politici naționale, condusă de un georgian, Iosif Dzhughashvili (Stalin), Malorossiia, de exemplu, a primit numele de Ucraina. Ca un gest prietenos față de Turcia lui Kemal Atatürk, denumirea oficială anterioară a peninsulei Taurida a fost înlocuită cu un nume turcic, Krym. În octombrie 1921, Republica Socialistă Sovietică Autonomă Crimeea a fost proclamată ca unitate a SFSR Rusă. Noul nume și statutul autonom erau legate de prezența atunci a minorităților non-ruse încă considerabile. În 1922, Crimeea a fost încorporată în Uniunea Sovietică și a rămas în cadrul URSS până la dizolvarea sa în decembrie 1991. Singura excepție a fost perioada de la sfârșitul verii anului 1941 până la primăvara 1944. Cea mai mare parte a Crimeei a fost apoi ocupată de al Treilea Reich, iar din 1 septembrie 1942 teritoriul a fost administrat ca *Generalbezirk Krim* și *Teilbezirk Taurien*. În 1945, în urma epurării etnice radicale, Crimeea a fost depozată de statutul său de autonomie de dinainte de război și a devenit un obșt obișnuit al SFSR rus.¹⁶

Numele modern al Crimeei a fost folosit pe scară largă doar din secolul al XVIII-lea, iar primele referințe înregistrate la peninsulă o identifică ca fiind „Tauris” sau „Taurida” (derivat din grecescul *Ταυρική*, după locuitorii peninsulei, Taurii, care locuiau în partea de sud a peninsulei). „Krym” a fost numele primului oraș de pe coasta Mării Negre care a fost cucerit de Hoarda de Aur turco-mongolă. Orașul portuar a ajuns să servească drept reședință regală și, în timp, numele său a fost extins la întreaga peninsulă. Din secolul al XV-lea încoace, peninsula a început să fie numită „Tauria” și, după aderarea sa în 1783 la Rusia, „Taurida” (acest din urmă termen referindu-se și la coasta de nord a Mării Negre și Azov și la teritoriile de stepă adiacente). În anii 1800, termenul italianizat „Crimeea” a revenit în uzul popular și a fost numele sub care zona a fost cel mai bine

¹⁵ Isabel De Madariaga, *op. cit.*, p.85.

¹⁶ Anton Bebler, “Crimea and the Russian-Ukrainian Conflict”, în *Romanian Journal of European Affairs*, Vol. 15, No. 1, March 2015, p. 38.

cunoscută în timpul Războiului Crimeii, care a început în 1853 și a implicat trei ani de lupte sângeroase între Rusia și o alianță formată din Imperiul Otoman, Franța, Marea Britanie și Sardinia. Deși Rusia a pierdut în cele din urmă războiul, iar Crimeea a suferit pagube semnificative, aceasta a rămas parte a Rusiei.¹⁷

Cu o suprafață de 27.000 km², se întinde pe un teritoriu lung de 195 de kilometri de la nord la sud și de 325 de kilometri de la est la vest. Este legată de Ucraina continentală printr-o fâșie subțire de pământ, Istmul Perekop, care măsoară, în punctul său cel mai lat, 8 kilometri.¹⁸ Peninsula este împărțită în trei subgrupuri geomorfologice, fiecare dintre acestea făcând parte dintr-o entitate geografică mai mare. La sud, fâșia îngustă de coastă, numită Crimeea muntoasă, este un lanț de munți calcaroși care culminează cu o altitudine de 1.545 de metri și are vedere la Marea Neagră, având o coastă abruptă. Întregul lanț muntos măsoară aproximativ 180 km lungime și 50 km lățime, întinzându-se de la sud-vest la nord-est între orașele Sevastopol și Feodosia.¹⁹ Expunerea sa sudică, care o protejează de rigorile continentale ale lumii stepelor, îi conferă o atmosferă distinct mediteraneană. De la începutul secolului al XIX-lea, a devenit o Rivieră rusă foarte căutată, cu stațiunile sale de pe litoral renumite. Ancorajele pe care le oferă navigației maritime, sporite de cele opt golfuri ale Sevastopolului, explică rolul său timpuriu de terminal maritim al Oceanului Mondial, care duce către vastele întinderi eurasiatice.²⁰

Limanele, numite astfel încă din antichitatea greacă, constituie cealaltă zonă de contact dintre uscat și mare. Sunt guri vaste, plate, construite de puternicele râuri ale stepelor continentale, cum ar fi Nistrul, Niprul sau Donul, numit *Thanais* de greci. Limanul construit de Don se contopește cu Marea Azov, o mare semiînchisă de 40.000 km², cunoscută sub numele de Meotida în antichitate. În aceste mlaștini puțin adânci, apele ușor sărate ale Mării Negre se amestecă cu apa dulce încărcată cu nămol, creând un biotop bogat în plancton, sursa unei faune acvatice dense și prolifică. Acesta contrastează puternic cu sărăcia biologică a Mării Negre. De asemenea, acestea sunt locurile de reproducere ale peștilor mari, cum ar

¹⁷ Olga Oleinikova, "CRIMEA – ALMOST AN ISLAND?", în *Shima*, Volume 13, Number 1, 2019, p. 3, https://www.researchgate.net/publication/332425172_Crimea_-_Almost_an_Island, accesat la 22 mai 2024.

¹⁸ Igor Delanoë, *op. cit.*, p. 3.

¹⁹ Iaroslav Lebedynsky, *op. cit.*, p. 10.

²⁰ Vladislava Sergienko, Joseph Martinetti, "La question de Crimée : un cas d'école pour l'analyse géopolitique ?", în *Cahiers de la Méditerranée*, 101 | 2020, p. 3, <https://journals.openedition.org/cdlm/13893>, accesat la 3 iulie 2023.

fi faimosul nisetru beluga, și fac din Marea Azov marea peștilor pentru tătari, *BalykDengiz*.²¹

Crimeea muntoasă este rapid urmată, spre interiorul peninsulei, deun piemont. Relativ umedă, este zona „capitalelor”: Simferopol și Bakhchysarai, fosta capitală a hanilor tătari. Acest piemont oferă acces la cele mai mari zone de stepă ale tătarilor nogai, păstori seminomazi turcomongoli originari din Altai. Stepele sărace din Crimeea interioară prefigurează vastele întinderi de stepă ale Eurasiei, care se extind într-un arc larg din Ungaria până în Siberia. Dar, dimpotrivă, acestea prezintă o aptitudine agronomică deosebit de remarcabilă, aici începe domeniul cernoziomurilor. Pentru o perioadă foarte lungă de timp, acestea au fost un vast „câmp sălbatic” dominat de popoare nomade, apoi dezvoltat după „recucerirea” lor de către cazaci începând din secolul al XVII-lea.²²

Principalul râu este Salgir (204 km), care izvorăște în Chatyr-Dag. Alte râuri curg din munți spre coastă; majoritatea seacă vara.²³

Centrul independent german de cercetare ZOIS (Zentrum für Osteuropa und Internationale Studien), un observator al societăților est-europene extrem de scrupulos în ceea ce privește respectarea libertăților individuale și a drepturilor omului, a publicat în noiembrie 2017 un raport lipsit de ambiguitate privind starea opiniei publice din Crimeea, la trei ani de la anexarea de către Rusia. 67,8% dintre locuitori se percep ca fiind etnici ruși, 7,5% ca etnici ucraineni și 11,7% ca tătari crimeeni. La acestea se adaugă puțin peste 10% dintre persoanele care se identifică ca fiind mixte din punct de vedere etnic: atât ruși, cât și ucraineni (8%), ruși și tătari (1,6%), și ucraineano-tătari (0,2%), ruso-ucraineni și tătari (0,4%), la care se adaugă 3% din alte etnii, multiple în Crimeea: greci, armeni, italieni, evrei, krimceaki etc. Un studiu similar din 2011 nu arată nicio schimbare semnificativă, negând astfel existența unor presiuni de a nega identitatea ucraineană sau tătară. Cu siguranță, oamenii s-au declarat puțin mai puțin ruși (64,8%), puțin mai ucraineni (9,5%), dar și puțin mai puțin tătari (9,5%). Declararea identităților lingvistice, la rândul ei, este lipsită de echivoc. Când sunt întrebați care este limba lor maternă, 79,7% dintre locuitorii Crimeei răspund rusă, doar 2,7% ucraineană, iar 8,7% tătară crimeeană. La aceasta, 5,3% vorbesc atât rusă, cât și ucraineană, iar 2,1% atât tătară, cât și rusă. În ceea ce privește limba vorbită acasă, se atestă predominanța covârșitoare a limbii ruse, 83,7% declarând că vorbesc acasă doar rusă, 1% ucraineană și 2% doar tătară.²⁴

²¹*Ibidem*, pp. 3-4.

²²*Ibidem*, p. 4.

²³Iaroslav Lebedynsky, *op. cit.*, p. 10.

²⁴Vladislava Sergienko, Joseph Martinetti, *op. cit.*, p. 10.

Este o simplă constatare a realităților demografice din zilele noastre, însă merită o analiză aparte despre evoluția istorică a componentei etnice a populației din Crimeea după momentul 1783.

Evenimentul istoric a devenit începutul unei tragedii pentru toți tătarii din Crimeea. Consecințele anexării au modificat și situația demografică a Crimeei între 1784 și 1790, un mare număr de tătari, cam 300.000 de oameni dintr-un total de un milion și-au abandonat statul de origine și s-au mutat în Imperiul Otoman. Este demn de remarcat faptul că emigrarea continuă a tătarilor a avut loc și între 1807 și 1811, după războiul ruso-turc, iar cea mai spectaculoasă mișcare demografică a avut loc după Războiul Crimeii (1853-1856).²⁵

La început, cei care au plecat au fost în principal tătari strâns legați de hanul SahinGiray, care a plecat odată cu conducătorul lor detronat. În plus, printre cei 8.000 de tătari care au plecat în 1783 și 1784, au existat mulți supuși otomani care locuiseră în Kefe. Potemkin își dăduse seama că acesta va fi cazul și ordonase trupelor sale din orașele portuare să nu interfereze cu nimeni care dorea să plece în Imperiul Otoman. O emigrare mult mai serioasă a avut loc în anii 1785—1788; aceasta a culminat în lunile de după semnarea Păcii de la Iași dintre Rusia și Imperiul Otoman în 1789, când otomanii au renunțat definitiv la orice speranță de a readuce Crimeea sub stăpânire musulmană. Deși unele estimări sugerează că până la 100.000 de tătari au plecat în acești ani, este mai probabil ca numărul să se fi ridicat la 20.000 sau 30.000!²⁶ Migrația tătarilor din Crimeea către teritoriile otomane după anexarea Crimeii de către Rusia este principala sursă a numeroasei populații tătare din Turcia de astăzi. Conform majorității estimărilor, există între 3 și 5 milioane de cetățeni în Turcia care își au originile în migrațiile tătare din secolele al .XVIII-lea și al XIX-lea din Peninsula Crimeea.²⁷ Spre deosebire de o mare parte din Novorossia de atunci, Crimeea nu era văzută de Rusia nici în primul rând ca un proiect de colonizare, nici ca un proiect de relocare internă. Dimpotrivă, era unul care implica reconfigurarea loialității și intereselor populației tătare (și a grecilor și karaiților, de asemenea) care locuise acolo timp de secole. Acest lucru i-a lovit pe mulți contemporani ca o provocare unică și descurajantă. Însemna că un sfert de million de oameni ar trebui să fie instruiți „pe nesimțite în

²⁵ MuradGuliyev, *CrimeanTatar'sDiscriminationAfterRussia'sAnnexation*, Master of ArtsDissertation, Central European University, Budapest, 2020, p. 20, https://www.academia.edu/75173163/Crimean_Tatar_s_Discrimination_After_Russia_s_Annexation, accesat la 16 noiembrie 2024.

²⁶ Alan Fisher, *The CrimeanTatars*, Hoover Institution Press, Stanford, 1978, p. 78.

²⁷ FulyaEreker, UtkuÖzer, "Crimea in Turkish-RussianRelations:Identity, Discourse, or Interdependence?", in *Athens Journal of Social Sciences*, Volume 5, Issue 4, October 2018, p. 374, <https://doi.org/10.30958/ajss.5-4-2>, accesat la 12 martie 2025.

obiceiurile noastre, în distracțiile noastre, în plăcerea pe care o avem în viața noastră și chiar în munca noastră”.²⁸

Tabel Populația în Crimeea (în procente din total)²⁹

	1785	1795	1816	1835	1850	1864
Tătari	84,1	87,6	85,9	83,5	77,8	50,3
Ruși	2,2	4,3	4,8	4,4	6,6	28,5*
Ucraineni		1,3	3,6	3,1	7,0	
Greci	2,3	1,9	0,8	2,0	2,0	6,5
Armeni		0,6	1,3	1,5	1,0	2,9
Karaiți		1,5	1,4	1,1	1,3	1,7
Evrei rabinici		0,8	0,9	0,9	0,9	5,3
Rromi		1,5		2,4	1,9	
Bulgari		0,1	0,4	0,4	0,5	1,6
Germani		0,1	0,7	0,7	1,0	2,7

*în 1864, ucrainenii sunt împreună cu rușii

Atunci când armatele aliate au început să plece din Crimeea, au plecat și primele grupuri mari de tătari. Pe 22 aprilie, 4.500 de tătari s-au îmbarcat la Balaklava cu destinația Constantinopol, convinși că guvernul turc îi invitase să se stabilească în Imperiul Otoman. Alarmate de exodul în masă, care periclita economia agrară a Crimeii, funcționarii locali au întrebat Sank-Petersburgul dacă să îi împiedice pe tătari să plece. Fiind informat că tătarii colaboraseră în masă cu inamicul, țarul a răspuns că nu trebuia făcut nimic pentru a le împiedica exodul, adăugând că de fapt „ar fi avantajos ca peninsula să scape de această populație păguboasă” (concepție reluată de Stalin în timpul celui de-al Doilea Război Mondial). Comunicându-le demnitarilor săi ce a spus Alexandru, Stroganov a interpretat vorbele acestuia ca pe un ordin direct de expulzare a populației musulmane din Crimeea susținând că țarul spusese că era „necesar”(nu doar „avantajos”) ca tătarii să fie determinați să plece. S-au exercitat diferite forme de presiune pentru a-i încuraja să plece: au circulat zvonuri privind plănuierea unei deportări în masă spre nord, raiduri ale cazacilor asupra unor sate tătărești, campanii de forțare a tătarilor să învețe rusa în școli din Crimeea ori de convertire a lor la creștinism. S-au mărit impozitele pe

²⁸Kelly O'Neill, *Claiming Crimea: A History of Catherine the Great's*, Yale University Press, New Haven and London, 2017, p. 30.

²⁹*Ibidem*.

terenurile agricole deținute de tătari, iar satele tătărești au fost private de accesul la apă, astfel ei fiind nevoiți să-și vândă pământurile unor moșieriruși. Între 1856 și 1863 aproximativ 150.000 de tătari crimeeni și vreo 50.000 de tătari nogai (aproximativ două treimi din numărul total al populației tătare din Crimeea și sudul Rusiei) au emigrat în Imperiul Otoman. Cifrele exacte sunt greu de calculat, iar unii istorici consideră că numărul lor este mult mai mare. În 1867, îngrijorate de deficitul tot mai ridicat de forță de muncă în regiune, autoritățile ruse au încercat să calculeze, pe baza statisticilor poliției, câți tătari părăsiseră peninsula de la încheierea războiului. S-a raportat că 104.211 bărbați și 88.149 femei plecaseră din Crimeea. Erau 784 de sate pustii și 457 de moschei abandonate. După 1856, pe lângă eliminarea populației tătare, autoritățile ruse au aplicat și o politică având ca obiectiv creștinarea Crimeii.³⁰

Singurul recensământ major al populației din Imperiul Rus din 1897 a relevat această profundă diversitate etnică. Tătarii crimeeni reprezintă acum doar o treime din populație (35,55%), în timp ce slavii orientali, rușii, ucrainenii și belarușii reprezintă acum 46% din totalul de 546.000 de locuitori ai părții peninsulare a guvernoratului Taurida. Germanii (5,8%), evreii (4,4%), grecii (3,1%), armenii (1,5%) și polonezii (1,2%) constituie după aceea cele mai mari comunități. Acest cosmopolitism avea să fie testat sever de tragediile totalitare ale secolului al XX-lea, iar peninsula avea să experimenteze epurări etnice, mai întâi genocidul comunităților evreiești de către nazism și colaboratorii săi, apoi pedepsele aplicate persoanelor strămutate de către Stalin. Rusificarea s-a intensificat odată cu sosirea masivă a populațiilor fără adăpost din provinciile Kursk, Belgorod și Harkov, care fuseseră dramatic devastate de armata germană.³¹

În aprilie 1944, după doi ani și jumătate de ocupație germană, forțele sovietice au recâștigat controlul asupra Crimeei. Recucerirea a fost abia finalizată când tătarii crimeeni au fost deportați în masă sub acuzația falsă că ar fi colaborat în mod colectiv cu naziștii. Această minoritate musulmană vorbitoare de limbă turcică reprezenta atunci 19,4% din populația peninsulei, unde rușii reprezentau peste 50%.³²

Este important de subliniat faptul că nu toți tătarii crimeeni au fost implicați în procesul de colaborare, ci și unii oameni rămași în URSS ca soldați ai Armatei Roșii și, în același timp, luptând împotriva germanilor. În ciuda acestor fapte istorice, autoritățile sovietice au deportat nu numai tătarii

³⁰ Orlando Figes, *Crimeea: Ultima cruciadă*, trad. de Irina Vainovski-Mihai, Polirom, Iași, 2019, p. 310.

³¹ Vladislava Sergienko, Joseph Martinetti, *op. cit.*, p. 12.

³² Aurélie Campana, "Sürgün: The Crimean Tatars' deportation and exile", în *Sciences Po*, p. 1, https://www.hlrn.org/img/violation/S%C3%BCrg%C3%BCn_%20The%20Crimean%20Tatars%5C%27%20deportation%20and%20exile.pdf, accesat la 22 octombrie 2024.

crimeeni care erau colaboratori germani, ci și copii nevinovați, femei, invalizi. Și membrii Partidului Comunist au fost supuși deportării. Aproximativ 9 mii de foști soldați ai Armatei Roșii de naționalitate tătară crimeeană erau închiși în așezări speciale până în martie 1949. Pe lângă aceștia, existau 534 de ofițeri (foști veterani); 1.392 de sergenți și 7.079 de soldați de rând care au fost acuzați de trădare, devenind victimele deportării.³³ Pe 18 mai 1944, dimineața devreme, soldații Comisariatului Poporului pentru Afaceri Interne (NKVD, fostul KGB) au intrat cu forța în casele tătarilor și le-au anunțat ocupanților uimiți și neîncrezători deportarea lor imediată din cauza actelor de „colaborare masivă”. Li s-au acordat doar douăzeci până la treizeci de minute pentru a aduna niște bunuri personale. Fără alte întârzieri, au fost apoi transportați la mai multe stații, unde au fost încărcăți în trenuri de vite. În doar trei zile, aproape 180.014 tătari crimeeni au fost deportați din peninsula. În același timp, majoritatea bărbaților tătari crimeeni care luptau în rândurile Armatei Roșii au fost demobilizați și trimiși în lagăre de muncă din Siberia și din regiunea muntoasă Ural. Soldații demobilizați au fost eliberați după moartea lui Stalin, în 1953, și li s-a permis să se întoarcă la familiile lor în locul lor de exil. Peste 151.000 de deportați tătari crimeeni au fost trimiși în Uzbekistan; restul populației a fost transportată în regiuni ale Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice (URSS), în mare parte în Kazahstan, Tadjikistan, regiunea Ural, Republica Socialistă Sovietică Autonomă Mari, iar unii, în regiunea Moscovei. Condițiile transferului cu trenul au fost deosebit de dificile; au fost fatale pentru mulți dintre ei, mai ales că majoritatea deportaților erau femei, copii și bătrâni. Cei mai slabi au fost murit de malnutriție, sete, frig, supraaglomerare și boli care se răspândeau rapid în vagoanele de tren aglomerate.³⁴

Un studiu recent, bazat pe aceleași documente ale NKVD, estimează că 18,01% dintre deportați au pierit între 1944 și 1952.³⁵

De asemenea, trebuie menționat că alți non-ruși au fost nevoiți să-și urmeze aproape imediat pe tătarii crimeeni. Până la 28 iunie 1944, 15.040 de greci, 12.422 de bulgari, 9.621 de armeni, 1.119 de germani, italieni, români și membri ai altor naționalități fuseseră deportați în Republica Sovietică Socialistă Autonomă Bașkiră, Republica Sovietică Socialistă Autonomă Mari, regiunile Kemerovo, Molotovsk, Sverdlovsk și Kirov din RSFSR și regiunea Gur'ev din RSS Kazahă. În același timp, 3.531 de cetățeni greci, 105 turci și 16 iranieni au fost trimiși să se stabilească în

³³ MuradGuliyev, *op. cit.*, p. 34.

³⁴ AurélieCampana, *op. cit.*, p. 2.

³⁵ *Ibidem*, p. 4.

regiunea uzbekă Fergana - ca străini în „condiții de viață satisfăcătoare”, așa cum a subliniat Beria.³⁶

Singurii tătari cărora li s-a permis să rămână în peninsula au fost 46 la număr, majoritatea fiind femei căsătorite cu ruși sau ucraineni. Deși unele dintre ele suferiseră pierderea soților lor în timpul războiului și, de facto, a oricărei legături cu Crimeea în ochii autorităților sovietice, li s-a permis totuși să rămână libere în casele lor.³⁷ Deportați în mare parte în Asia Centrală, tătarii din Crimeea sunt supuși regimului special de așezare, similar unui sistem de paraconcentrare care îi privează pe indivizi de drepturile lor și le atribuie o locuință din care nu pot pleca fără a suporta câțiva ani de muncă silnică. Mijloace de control polițienesc sunt simbolizate de komendaturile MVD (Ministerul Afacerilor Interne) la care deținuții sunt obligați să se prezinte periodic, aceste lagăre deschise (fără sârmă ghimpată sau turnuri de veghe) asigură o forță de muncă sclavă supusă muncii silnice și permit colonizarea unor spații ostile care altfel ar fi fost foarte greu de populat.³⁸ În urma discursului lui Hrușciiov adresat delegaților celui de-al XX-lea Congres al Partidului, din februarie 1956, în care prim-secretarul a denunțat nedreptatea aplicată anterior populațiilor caucaziene, coloniștii caucazieni și din Crimeea au fost eliberați. În timp ce caucazienii au obținut dreptul la întoarcere și restaurarea teritoriilor lor, tătarii, uitați în discursul lui Hrușciiov, nu au putut să se întoarcă în Crimeea.³⁹ Odată cu începerea perestroikăi, migrația tătarilor din Crimeea înapoi în Crimeea a fost reluată în 1987. La sfârșitul anului 1989, au fost adoptate două documente care îndeplineau cerințele tătarilor din Crimeea, deși doar parțial. Pe 14 noiembrie, Consiliul Suprem al URSS și-a declarat intenția de a restabili drepturile popoarelor represate prin lege, aprobând pe 28 rezumatul comisiei de stat privind problemele tătarilor din Crimeea. Documentul a recunoscut dreptul poporului tătar din Crimeea de a se întoarce în patria sa istorică și de

³⁶ Rudolf A. Mark, „Die Deportation der Krimtataren”, în *Nordost-Archiv. Zeitschrift für Regionalgeschichte (NOA)*, Band XXI/2012, p. 208, https://www.ikgn.de/media/abhandlung7_rudolf_a._mark_noa_band_21-2012_deportation_der_krimtataren.pdf, accesat la 12 decembrie 2024.

³⁷ Marie Deverre, *op. cit.*, p. 65.

³⁸ Grégory Dufaud, „La déportation des Tatars de Crimée et leur vie en exil (1944-1956) Un ethnocide ?”, în *Vingtième Siècle. Revue d'histoire*, 2007/4, n° 96, p. 156, <https://shs.cairn.info/revue-vingtieme-siecle-revue-d-histoire-2007-4-page-151?lang=fr>, accesat la 17 ianuarie 2025.

³⁹ Grégory Dufaud, „Après les colonies spéciales. La mobilisation des Tatars de Crimée pour le retour sous Khrouchtchev (1956-1964)”, în *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, Neue Folge, Bd. 57, H. 4, 2009, p. 580, https://www.academia.edu/9386898/Apr%C3%A8s_les_colonies_sp%C3%A9ciales_La_mobilisation_des_Tatars_de_Crim%C3%A9e_pour_le_retour_sous_Khrouchtchev_1956_1964, accesat la 16 mai 2024.

a-și restabili integritatea națională. Astfel, guvernul central le-a legitimat dreptul la întoarcere, determinând începerea unui proces de repatriere în masă.⁴⁰ Tătarii din Crimeea nu au reușit să obțină întoarcerea colectivă sponsorizată de stat pe care o cereau; aceasta a fost însă în mare parte rezultatul unor schimbări structurale neprevăzute, cum ar fi prăbușirea autorității statului sovietic.⁴¹

1979 (Recensământul sovietic)	5.400
Primăvara 1988	17.500
1989 (Recensământul sovietic)	38.000
Mai 1990	83.000
Ianuarie 1991	100.000
Iulie 1991	132.000
August 1991	142.200
Mai 1993	250.000
Septembrie 1993	257.000
1994	260.000
2014	270.000

Epoca Hanatului Crimeii (1449-1783) reprezintă „Epoca de Aur”⁴² a naționalității și statalității lor, urmată de secole de ocupație și represii. Imediat după prima anexare rusă a Crimeii în 1783, se poate observa cea mai importantă amenințare, declinul treptat, dar constant, al populației tătare din Crimeea, care este rezultatul emigrării la scară largă urmată de un aflus de coloniști slavi (în mare parte ruși) susținuți de guvernul rus.

Datorită importanței sale strategice, Crimeea era destinată să devină slavă și creștină. Tătarii, ca grup turcic și musulman, nu se încadrau în acest scenariu. Situația demografică s-a schimbat astfel dramatic în Crimeea și, odată majoritari în peninsula, tătarii au devenit o minoritate. În ceea ce privește securitatea societală, era sovietică a reprezentat cea mai drastică

⁴⁰ Martin-OleksandrKisly, „CrimeanTatars: ClaimingtheHomeland”, în OlenaPalko, Manuel FereyGil (ed.), *Ukraine'sManyFaces Land, People, andCultureRevisited*, 2023, p.257,https://www.researchgate.net/publication/377006185_Crimean_Tatars_Claiming_the_Homeland/fulltext/6591a1f02468df72d3ee4010/Crimean-Tatars-Claiming-the-Homeland.pdf, accesat la 12 februarie 2025.

⁴¹FilizTutkuAydın, *Émigré, Exile,Diaspora, andTransnationalMovements of theCrimeanTatars: PreservingtheEternal Flame of Crimea*, PalgraveMacmillan, 2022,p. 119.

⁴²MarkétaŽídková, HynekMelichar, *CrimeanTatarsBeforeandAftertheAnnexation of Crimea: Identity, Societal Security, andtheProspects of Violence*, Palacky University, Faculty of Arts grant competitionIGA_FF_2015_008., p. 107, https://www.researchgate.net/publication/291835091_Crimean_tatars_before_and_after_the_annexation_of_crimea_Identity_societal_security_and_the_prospects_of_violence, accesat la 12 septembrie 2024.

epocă de epurare etnică pentru tătari. Represiunile împotriva lor, care începuseră deja cu bolșevicii după încercarea eșuată și de scurtă durată de a înființa un stat tătar independent în 1917, au culminat abia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Tătarii, acuzați colectiv de colaborare cu ocupanții naziști, au fost deportați în masă din Crimeea și timp de mai bine de patruzeci de ani au dispărut practic din peninsulă. Cunoscut în mod obișnuit ca genocid de către tătari, anul 1944 a lăsat o cicatrice adâncă în relațiile slavo-tătare din Crimeea. Fiindu-le permis să se întoarcă abia în 1989, în pragul prăbușirii URSS, tătarii au început să repopuleze Crimeea cu o determinare și un atașament emoțional și mai puternic față de „patria” lor, în care li s-a interzis să intre timp de decenii.

Pe scurt, am încercat o prezentare a celor 242 de ani de declin demografic al tătarilor din Crimeea, pornind de la o cvasi majoritate etnică la o minoritate de circa 12% astăzi, dar cu o numeroasă diaspora prezentă în special în Turcia.

YEAR 1783 FOR CRIMEA ***-abstract-***

Keywords: CrimeanTatars, 1783, Treaty of KüçükKaynarca (1774), The Russian Empire, "New Russia", May 1944, Sürgünlik, Sevastopol, The CrimeanTatar diaspora, 16 March 2014

Crimea, a European land that has always captured the attention of professionals and history enthusiasts, but a special interest arose in 2014, when Crimea was annexed for the second time by Russia, after the first time in 1783. This first annexation led to the disappearance of the Crimean Tatar state and the onset of some dramatic historical events that marked the existence of the Tatars in these territories. We attempted a presentation of the 242 years of demographic decline of the Crimean Tatars, starting from a quasi-ethnic majority to the minority status of about 12% today, but with a large diaspora present especially in Turkey.